

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ניצבים

תאוה והשתוקקות – מה ההבדל?

עלינו לשים לב שאין שום דבר בעולם שיכול לרוות את הנפש שלנו, חוץ מהנוכחות של ה', ומצד עצמינו אנחנו תמיד צמאים, ורק ה' הוא הרוויה של הצימאון הזה. כך אנחנו ממליכים עלינו

את ה' למלך

פירוש הרמב"ן לפסוק "למען ספות הרוה את הצמאה"

בתחילת הפרשה מתואר אדם שלמרות כל דברי הברית שבפרשה הקודמת ממשיך ללכת בשרירות לבו, "למען ספות הרוה את הצמאה". מסביר הרמב"ן שכאשר הנפש של האדם מתאוה לתאוות רגילות היא נקראת 'צמאה'. האדם משתוקק להנאות אסורות, וזה מביא אותו לעשות עבירות. אבל יש אנשים שכלל לא חושבים את עצמם מעבירות, ומאפשרים לנפש שלהם לעשות ככל העולה על רוחה, ואז הנפש שלהם לא נקראת 'צמאה' אלא 'רווה', מלשון רוויה. הנפש שלהם היתה צמאה לתאוות אסורות, והם כבר הרוו אותה לחלוטין בתאוות הללו. לאחר שהאדם מרווה את נפשו לחלוטין בתאוות אסורות, הוא ממציא תאוות חדשות, שהן לא התאוה הפשוטה שבטבע האדם, וכך אף על פי שהנפש שלו 'רווה', האדם ממשיך לעשות עבירות. למשל, אדם שהרווה את נפשו בעבירות של עריות (או לאחר שהחברה רווה את עצמה במתירנות), הוא ממציא תאוה חדשה שהיא לא חלק מהטבע הפשוט, תאוה לקשר בין שניים מאותו המין וכדומה. זוהי כוונת המילים "למען ספות הרוה את הצמאה": האדם מוסיף את הנפש הרווה על הנפש הצמאה, וגם לאחר שהוא הרווה את התאוות האסורות של הנפש, הוא ממציא תאוות נוספות ומשתוקק אליהן.

וזו לשונו של הרמב"ן:

והטעם, כי נפש האדם הרוה, שאיננה מתאוה לדברים הרעים לה, כאשר תבא בלבו קצת התאוה והוא ימלא תאוותו אז יוסיף בנפשו תאוה יתירה, ותהיה צמאה מאד לדבר ההוא שאכל או שעשה יותר מבראשונה, ותתאוה עוד לדברים רעים שלא היתה מתאוה להם מתחלה; כי המתאוה לזמת הנשים היפות, כשיהיה שטוף בזמתן, תבואהו תאוה לבוא על הזכר ועל הבהמה וכיוצא בזה בשאר התאוות.

תאוּוה מתוך צימאון ותאוּוה מתוך רוּויה

לכאורה על דברי הרמב"ן הללו יש קושיה: אם לאדם יש תאוּוה לחפש תאוּוה גם כאשר הוא רוּוה – במה זה שונה משאר התאוּוה שבעולם? כשם שלאדם אחר יש תאוּוה ללכת אחרי דברים כאלו ואחרים, לאדם זה יש תאוּוה לחפש תאוּוה גם כאשר הוא רוּוה, זה חלק מהתאוּוה שלו, ובמה הוא שונה מאנשים אחרים שהולכים אחרי תאוּוהיהם?

התשובה היא שיש שני סוגים של תאוּוה: בדרך כלל כאשר לאדם יש תאוּוה, הוא מדמה בנפשו שכאשר הוא ישיג את התאוּוה הוא יקבל את מה שהוא רוצה, ויהפוך מ'צמא' ל'רוּוה'. גם אם בסופו של דבר מתברר שההליכה אחרי התאוּוה לא סיפקה אותו, ו"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים" – האדם כל פעם חש מחדש שיש משהו שהוא רוצה, ואם הוא ישיג את אותו הדבר הוא יבוא על סיפוקו, וירוּוה את צימאונו.

אבל לפעמים, לאחר שהאדם מספק את תאוּוהו פעמים רבות ללא מעצור, והוא חש שוב ושוב שגם לאחר שהוא סיפק את התאוּוה והוא 'רוּוה', זה לא ממלא אותו – בסופו של דבר הוא מגיע לתובנה, שהוא לעולם לא יוכל לספק את התאוּוה שלו, וגם כאשר הוא ירוּוה את צימאונו, הוא תמיד יישאר צמא.

התובנה הזו יכולה להביא את האדם למקומות טובים, לחפש את ה' ולא את התאוּוה, כיוון שהתאוּוה לא מספקות את הנפש. וכמו שדרשו חכמינו על הפסוק "וגם הנפש לא תימלא":

משל למה הדבר דומה? לעירוני שנשא בת מלכים, אם יביא לה כל מה שבעולם אינן חשובים לה כלום, למה, שהיא בת מלך. כך הנפש אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה, למה, שהיא מן העליונים.

אבל התובנה הזו יכולה להביא את האדם גם לצד שכנגד, למקומות נמוכים יותר מאשר התאוּוה עצמה. האדם מבין שהתאוּוה לא יכולה לספק אותו, ואף על פי כן הוא מכניס את עצמו לתוך התאוּוה. הוא מכניס את עצמו להתאוּוה לדבר שהוא יודע שלא יספק אותו.

זה קצת דומה לאדם שמכור לתאוּוה מסוימת: הוא עושה מעשה של סיפוק התאוּוה, אבל תוך כדי שהוא עושה את המעשה הזה הוא יודע שהמעשה הזה לא ירוּוה את צימאונו, אלא רק יעמיק את התסכול שלו.

להיכנס לתאוּוה כדי להדגיש את התסכול

אם כן, כאשר האדם מכניס את עצמו להתאוּוה גם כאשר הוא 'רוּוה', הוא לא מחפש לרוות את צימאונו, אלא להיפך, הוא עושה זאת למרות שהוא יודע שזה לא ירוּוה את צימאונו, אלא

ידגיש את המצוקה והתסכול שלו. אם כן, למה האדם עושה זאת? מה גורם לאדם להכניס את עצמו ולהיות מכור לתאוה שהוא לא רוצה?

התשובה היא שבתוך-תוכו האדם מחפש לחשוף ולגלות ולפרסם שהעולם שלנו מלא קשיים ומצוקות, ואין בכל העולם שלנו דרך למלא את הצרכים והתשוקות שבו. האדם מכניס את עצמו לתאוה שהוא לא רוצה בה, והוא יודע שלא תמלא את חסרונו, כדי להראות עד כמה הוא מתוסכל, ועד כמה אי אפשר לספק את הצרכים, ואין בכלל בשביל מה לנסות.

בתוך הנפש, האדם עושה חשבון כזה: אם הוא יחפש תאוה שתמלא את חסרונו – הוא כבר יודע שהוא לא ימצא. ואם הוא לא יחפש תאוה כלל – בשביל מה הוא חי? הוא לא מכיר חיות אחרת שיכולה לחיות אותו. לכן אין לו ברירה אלא לחפש את התאוה שוב ושוב באותו מקום שהוא יודע שהוא לא ימצא בו סיפוק, כי זו הדרך היחידה שבה הוא יכול לגעת במצוקה שלו. אם הוא ינסה לפתור את המצוקה, זה לא יבטא באמת את מה שהוא חש, ואם הוא לא ינסה לפתור את המצוקה – זה עוד יותר לא יבטא את מה שהוא חש. לכן האדם חש שהדרך היחידה שלו לבטא את מה שהוא חש היא להדגיש את המצוקה שלו. כאשר מכור עסוק עם התאוה שאליה הוא מכור, גלוי במעשה שלו גם שהוא מחפש תאוה, וגם שהוא יודע שהתאוה לא תספק אותו, ורק כך האדם חש שהוא מצליח לבטא את מה שהוא חש. התחושה העיקרית של האדם במצב הזה היא שהוא מחפש למלא את תאוותו והוא לא יכול, ואת התחושה הזו האדם מחפש לבטא.

תאוה למשכב זכור היא תאוה של רוויה

אחד הנושאים שבהם הניתוח הנפשי שהוצג כאן בא לידי ביטוי בצורה חזקה, הוא הנושא עליו מדבר הרמב"ן, תאוה למשכב זכור:

בקשר בין איש ואשה, גם כאשר הוא חס ושלום קשר אסור, האדם חש שיש לו תאוה שיכולה להתמלאות ולבוא על סיפוקה. אבל כאשר האדם חי בצורה מתירנית ובחברה מתירנית, בסופו של דבר הוא עלול לחוש את היצר כמצוקה יותר מאשר כתאוה שיכולה להתמלאות. הוא חש שיש בו דחפים חזקים ממנו, שהוא לא יכול להתמודד איתם מצד אחד, והוא גם לא יכול להגיד שהוא לא רוצה אותם מצד שני, כי הוא חש שהם מאוד מבטאים אותו.

כאשר האדם חש את הדחפים שלו כמצוקה, קשר רגיל שבין איש ואשה לא יפתור לו את המצוקה הזו, אלא אדרבה, יעצים אותה. שכן האשה רוצה לחוש שלאיש יש השתוקקות אליה, והיא המענה והרוויה להשתוקקות הזו. אם לאיש יש 'מצוקה', האשה רוצה להרגיש שהיא הפתרון שלה, וכך זה כלל לא יהיה מצוקה אלא השתוקקות וגעגועים. לכן כאשר האיש מחפש להדגיש כמה היצר מתסכל אותו, הקשר עם האשה רק מעמיק את המצוקה, שכן האשה מצפה שהאיש יתייחס ליצר כאל דבר טוב ונעים שיוצר ביניהם קשר, ולא כדבר מתסכל. האיש מחפש להדגיש את היצר ואת העיסוק בו, אבל האשה רוצה שהאיש ידגיש אותה ואת הקשר ביניהם, ולא את היצר. האשה מרגישה שהיא כלל לא חשובה לאיש, כי

האיש לא מתייחס אליה כאל מי שיכולה להיות המענה לתשוקה שלו, אלא משתמש בה כחלק מהעיסוק שלו ביצר.

אם בן האיש חש שלא רק שהוא מתוסכל מהיצר, אלא בנוסף לכך גם האשה משדרת לו שהעיסוק שלו ביצר הוא אנוכי ופוגע בקשר ביניהם. הקשר עם האשה גורם לאיש לחוש שהיצר שלו הוא אנוכי ומנצל, והוא לא רוצה לחוש כך. תחושה כזו גורמת לאיש לחוש דחיה מקשר עם אשה, ולא לחוש שום משיכה לקשר כזה.

לעומת זאת, איש אחר לא יתן לו תחושה שהוא משתמש בו בשביל הצרכים והקשיים שלו, שכן הוא מכיר וגם לו יש את אותם הצרכים והקשיים, והוא יכול להבין שאין בו רצון רע לנצל אחרים, אלא רק מצוקה ורצון להשתחרר ממנה. כך קשר עם איש אחר מאפשר לאדם 'לשים על השולחן' את המצוקה שלו, ולומר בגלוי שהוא חש את היצר כמצוקה, בלי להרגיש שבאשר הוא חושף את המצוקה שלו הוא מפריע לסביבתו.

אם כן, כאשר חיים מתירנים וחברה מתירנית מביאים את האדם לתאוה של משכב זכור, הגדרת התאוה עצמה משתנה: בתחילה האדם חווה את התאוה כצימאון שמחפש רוויה וסיפוק. אבל אחר כך האדם חווה את התאוה כרצון להזדהות עם המצוקה הפנימית שבה הוא חי, ורצון לומר ולהדגיש ולפרסם שבאמת אין בעולם הזה רוויה כלל. הוא לא מחפש לרוות את הצימאון, כי הוא כבר ריווה אותו כמה שהוא רצה ויכל, וזה לא עזר. כלומר התאוה שלו הפכה מ'צמאה' ל'רווה', וזה פירוש הפסוק "למען ספות הרווה את הצמאה".

הרוויה האמיתית היא הנוכחות של ה'

כפי שנכתב, ההבנה שאין בכל תאוות העולם הזה שום דבר שבאמת יכול לספק את הנפש, יכול וצריך להביא את האדם דווקא למקומות טובים, להבין ש"גם הנפש לא תימלא", כי היא באה מהעליונים. כלומר להבין שהרוויה האמיתית אותה הנפש מחפשת היא הנוכחות של ה'.

על האדם לשים לב שבאמת אצל האדם מצד עצמו אין רוויה, והנפש מלאה תשוקות בלבד, שלא יכולות להתמלא מענייני העולם הזה. מה שכן יכול להביא רוויה לנפש זה רק הנוכחות של ה'. הנפש מחפשת את ה', וכאשר ה' נענה – זוהי הרוויה.

אין הכוונה שבאשר ה' נענה אין יותר צימאון, אלא להיפך: הנפש היא תמיד צמאה ובהשתוקקות לה', ורק המענה והנוכחות של ה' מהווים מענה לצימאון הזה. אם האדם יחשוב שהוא הגיע לרוויה, פירושו של דבר שהוא חושב שהרוויה נמצאת אצלו בתוך הנפש, ולא היא, הרוויה לעולם לא נמצאת בתוך הנפש מצד עצמה, אלא היא רק המענה של ה' לצימאון הזה של הנפש. כלומר לא רק מתאוות וענייני העולם הזה הנפש לא יכולה להתמלא, אלא גם מעבודת ה' הנפש לא יכולה להתמלא מצד עצמה, ורק הנוכחות של ה' מרווה אותה. אנחנו הצימאון והתשוקה, וה' הוא המענה והרוויה.

פנים בפנים – המפגש בין הצימאון שלנו לנוכחות של ה'

בקבלה ובחסידות מובא שבעשרת הימים שמראש השנה ועד יום הכפורים יש 'נסירה'. בשם שה' 'ניסר' את אדם הראשון מאשתו חווה על מנת לאפשר להם להסתובב זה אל זה ולהיות פנים בפנים, כך ה' 'מנסר' את עצמו מאיתנו, כביכול, ולוקח לעצמו את כל החסדים, ומשאיר אותנו עם הגבורות בלבד, על מנת שנוכל להסתובב ולהיות פנים בפנים.

לעניינינו, מה שה' לוקח את כל החסדים ומשאיר אותנו עם הגבורות בלבד, הכוונה היא שלנו יש רק את התשוקות, ואין לנו, מצד עצמנו, שום רוויה, ורק ה' הוא הרוויה של התשוקות והצימאון שלנו. בראש השנה אנחנו ממליכים את ה' עלינו, ופירושו של דבר שאנחנו מבינים ומכריזים, שאנחנו הצימאון והתשוקה, וה' הוא הרוויה. רק כאשר אנחנו מבינים ומפנימים את הנקודה הזו, אנחנו מוכנים לקבל את החסדים של ה', ולהיות איתו פנים בפנים ביום הכיפורים ובחג הסוכות. כלומר רק כאשר אנחנו מבינים שרק ה' הוא הרוויה, יכולה להיות לנו באמת רוויה.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

בשולי הדברים: הדברים המפורסמים כאן לקוחים מתוך ספר שלם בנושא שנקרא 'נשיאת הפכים'. הספר עדיין לא יצא לאור, וניתן לקבל אותו בקובץ פי.די.אף במייל: kenig1986@gmail.com

